

LIETUVOS TSR KOLŪKIŲ BENDROSIOS PAJAMOS IR KAI KURIOS JŲ SKIRSTYMO PROBLEMOS

A. RUDYS

Vykdamt šalies Maisto programą, svarbus vaidmuo tenka kolūkiams. Spartus kolūkinės gamybos augimas yra būtina šios programos įgyvendinimo sąlyga. Siuolaikiniame esminio persitvarkymo etape vis atkakliau skamba reikalavimas pasiekti gamybos augimą ne bet kokia kaina, o keliant jos efektyvumą, taupant visų rūšių gamyboje naudojamus išteklius. Šitai galima pasiekti tik tobulinant ūkio mechanizmą ir gamybinius santykius tarp kolūkių ir valstybės bei kolūkių viduje.

Tobulinant gamybinius santykius, itin daug dėmesio turi būti skiriama kolūkių bendrųjų pajamų formavimo ir panaudojimo klausimams, nes jos kolūkių ūkio mechanizme atlieka dvi skirtingas, tačiau neatskiriamai susijusias funkcijas. Bendrosios pajamos, būdamos vienu iš pagrindinių kolūkinės gamybos reprodukcijos šaltinių, kartu yra ir kolūkinės gamybos efektyvumo rodiklis.

Iš bendrųjų pajamų mokama už kolūkiečių ir samdytų bei pasitelktų asmenų darbą, visos kolūkinės sistemos ir atskiro kolūkio kolūkiečių socialiniams poreikiams į biudžetą sumokamas kolūkių pajamų mokestis, galiausiai gerinamos materialinės gamybos sąlygos ir užtikrinamas jų nutrūkstamas atnaujinimas (sudarant rezervinius fondus ir mokant draudimo įmokas). Norint taip plačiai panaudoti bendrąsias pajamas, reikia tinkamai ir efektyviai jas paskirstyti.

Siekiant išsiaiškinti kolūkių bendrųjų pajamų paskirstymo problemas ir vystymosi tendencijas, buvo atliktas atrankinis tyrimas. Buvo padaryta Alytaus, Jonavos, Joniškio, Kauno, Kretingos, Rokiškio, Sialiu, Silalės ir Trakų rajonų kolūkių 1977—1985 m. metinių apyskaitų analizė. Šie rajonai parinkti taip, kad pakankamai reprezentuotų visą Lietuvos gamtinių, klimato ir ekonominių sąlygų įvairovę. 3 rajonai atstovauja pirmai ekonominei grupei, po 2 — likusioms. Tirti rajonai išsidėstę visoje respublikos teritorijoje. Kolūkių skaičius tirtu laikotarpiu kito nuo 136 1980 metais iki 131 1985 metais (atitinkamai 18,1% ir 17,8% visų Lietuvos TSR kolūkių), todėl atskleistas tendencijas galima laikyti pakankamai reprezentatyviomis visos respublikos mastu.

Bendrųjų pajamų formavimo ir paskirstymo sąlygų atžvilgiu XI penketį galima suskirstyti į 2 labai skirtingus laikotarpius — 1981—1982 m. ir 1983—1985 m. Šiuos ryškius skirtumus lėmė TSKP CK 1982 metų gegužės plenumas, priėmęs svarbius nutarimus dėl žemės ūkio gamybos tolesnio vystymo. Bendrųjų pajamų formavimui lemiamą įtaką padarė didelės dalies žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų pakėlimas ir priedų prie šių kainų nustatymas.

X penkmečio pabaigoje ir XI penkmečio pradžioje kolūkinėje ekonomikoje iškilo rimtų problemų.

1977—1980 metais Lietuvos kolūkių bendroji produkcija mažėjo, o materialinės sąnaudos jai pagaminti augo (žr. 1 lentelę). Dėl to labai sumažėjo ir bendrųjų pajamų absoliuti apimtis, ir jų lyginamasis svoris bend-

Kai kurie Lietuvos TSR kolūkių ekonomikos rodikliai
1977—1982 metais

Rodikliai	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Bendroji produkcija (mln. rb)	1605,6	1628,0	1601,0	1481,9	1652,9	1718,2
Materialinės sąnaudos (mln. rb)	937,9	1016,1	1065,0	1108,3	1159,9	1167,5
Bendrosios pajamos (mln. rb)	667,7	611,9	536,0	373,6	493,0	550,6
Bendrųjų pajamų lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje (%)	41,6	37,6	33,4	25,2	29,8	32,0
Darbo apmokėjimas (mln. rb)	341,2	354,8	349,2	356,9	373,5	388,3
Darbo apmokėjimo lyginamasis svoris bendrosiose pajamose (%)	51,1	58,0	65,2	95,5	75,8	70,5
Rentabilumas (%)	31,0	20,9	13,9	-2,3	7,8	10,3
1 kolūkiečio darbo dienos apmokėjimas (be išmokėjimų iš materialinio skatinimo fondo, rb)	6,07	6,21	6,23	6,43	6,67	6,91

rojeje produkcijoje. Per pirmuosius dvejus XI penkmečio metus padėtis šiek tiek pagerėjo, tačiau nepakankamai. Bendrųjų pajamų apimtis 1982 metais buvo mažesnė negu 1977 ir 1978 metais, o jų dalis bendrojoje produkcijoje buvo mažesnė už bet kuriojos iš 1977—1979 metų.

Kartu nuosekliai didėjo darbo apmokėjimas. Per nagrinėjamą laikotarpį vienos kolūkiečio darbo dienos apmokėjimas iš bendrųjų pajamų padidėjo 13,8%. Bendrosioms pajamoms mažėjant ir nuolatos didėjant apmokėjimui, jo dalis už darbą bendrosiose pajamose labai išaugo. 1980 metais apmokėjimas už darbą pasiekė 95,5%, vėliau sumažėjo, bet vis tiek viršijo ankstesnių metų lygį. Šis reiškinys kartu su nuolatiniu materialinių sąnaudų augimu sąlygojo kolūkinės gamybos rentabilumo smukimą, o 1980 metais Lietuvos TSR kolūkinė gamyba buvo net nuostolinga.

Tokiomis sąlygomis gamybos plėtimui ir net paprastam jos atnaujinimui bendrųjų pajamų nebeužteko (žr. 2 lentelė). 1980 metais kolūkiai kaupimui skyrė tik 15% tų lėšų, kurias buvo skirtos 1977 m., 1982 m.—38,0%, tačiau ir tai buvo mažiau negu 1979 m.

Tiesa, gamybos ir kaupimo procesai kolūkiuose nenutrūko, tačiau jie vyko daugiausia kredito sąskaita. 3 lentelėje pateikti duomenys apie tirtų rajonų kolūkių įsiskolinimą gamybos sąnaudoms padengti. Per dvejus paskutinius X penkmečio ir dvejus pirmuosius XI penkmečio metus nagrinėjamą rajonų kolūkiai paskolų gamybos sąnaudoms gavo daugiau kaip 72 mln. rb, o grąžino mažiau kaip 0,2 mln. rb, t. y. paskolų gavimas 360 kartų viršijo jų grąžinimą. Toks kolūkių įsiskolinimas padidėjo nuo 4,7 karto (Kretingos rajone) iki 44,5 karto (Kauno rajone). Sialių rajono kolūkiai 1979 m. pradžioje iš viso neturėjo tokio įsiskolinimo, o po ketverių metų jis sudarė jau daugiau kaip 4 mln. rb. Reikia dar turėti galvoje, kad jei kalbamu laikotarpiu kai kuriems kolūkiams didelės paskolų sumos nebūtų buvę nurašytos, tai Rokiškio rajono kolūkių įsiskolinimas būtų padidėjęs 15,2, Joniškio — 21,1, Kauno — 49,0 karto!

Galima dar pridurti, kad šių rajonų kolūkiai ir kreditų kapitaliniams įdėjimams finansuoti gavo 2—3 kartus daugiau negu grąžino atitinkamų paskolų (išskyrus Kauno ir Trakų rajonus, kuriuose šis santykis mažesnis).

Šiomis sąlygomis daugelis kolūkių bendrųjų pajamų gavo tiek mažai,

Kaupimui skiriamų bendrųjų pajamų apimtis
Lietuvos TSR kolūkiuose
1977—1982 metais
(mln. rb)

Rodikliai	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Atskaitymai nedalijamam fondui papildyti	193,8	139,0	92,0	29,5	64,0	72,6
Atskaitymai į rezervinį fondą	1,1	0,2	0,3	0,0	0,8	1,4
Atskaitymai ankstesniųjų metų nuostoliams padengti	0,0	—	—	—	4,8	0,7
Iš viso kaupimui skirta bendrųjų pajamų	194,9	139,2	92,3	29,5	64,8	74,0
Kaupimui skirtų bendrųjų pajamų dinamika (% 1977 m.—100%)	—	71,4	47,4	15,0	33,2	38,0

Kai kurių Lietuvos TSR rajonų kolūkių kredito
gamybos sąnaudoms padengti gavimas,
grąžinimas ir nurašymas 1979—1982 metais
(tūkst. rb)

Rajonai	Įsiskolinimas 1979.I.I	Gauta paskolų	Grąžinta paskolų	Nurašyta paskolų	Įsiskolinimas 1983.I.I
Alytaus	1764	13 915	—	2000	13 679
Jonavos	807	6298	—	650	6455
Joniškio	327	6734	170	550	6341
Kauno	179	8591	—	800	7970
Kretingos	1986	9083	—	1650	9419
Rokiškio	700	9929	—	1550	9079
Siauliu	—	4548	13	500	4035
Silalės	825	8786	—	1500	8111
Trakų	600	4177	—	1200	3191

kad jų vos užtekdavo arba ir nepakakdavo darbo apmokėjimo lygiui palaikyti. Vadinas, *realios buvo ne bendrųjų pajamų paskirstymo, o jų gavimo problemos.*

Taigi XI penkmečio pradžioje iškilo būtinybė keisti susidariusią padėtį. Kaip jau buvo minėta, nuo 1983 metų pakeltos daugelio žemės ūkio produktų kainos, nustatyti kainų priedai kolūkiams, įtrauktiems į nuostolingų ir mažai rentabilių kolūkių sąrašus, imtasi kai kurių priemonių ūkio mechanizmui tobulinti. Šių priemonių veikimas sąlygojo ryškų kolūkių ekonominės būklės pagerėjimą (4 lentelė).

1983 m. labai padidėjo kolūkių bendroji produkcija. Tuo pat metu materialinės sąnaudos išaugo nepalyginamai mažesniu mastu, tad kolūkių bendrosios pajamos padidėjo absoliučiai, išaugo ir jų lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje (9,2 punkto, palyginti su 1982 m.). Gerokai daugiau lėšų buvo skiriama darbo apmokėjimui, tačiau jo dalis bendrosiose pajamose sumažėjo net 30,5 punkto. Kolūkių rentabilumas išaugo daugiau kaip 3 kartus.

1984—1985 m. kolūkių bendroji produkcija, bendrosios pajamos ir darbo apmokėjimui skiriamos bendrosios pajamos toliau augo, santykinus rodiklius išlaikydamos maždaug vienodo lygio.

Tuo būdu kolūkiuose susidarė sąlygos į kaupimo procesą įtraukti savo lėšas (5 lentelė). Kaupimui skirtos lėšos kalbamu laikotarpiu 1,3—1,7 karto viršijo 1977 m., 3,5—4,6 karto — 1982 m. ir net 9,8—12,7 karto — 1980 m. lygį.

Kai kurie Lietuvos TSR kolūkių
ekonomikos rodikliai 1983—1985 metais

Rodikliai	1983	1984	1985
Bendroji produkcija (mln. rb)	2189,0	2402,5	2517,7
Materialinės sąnaudos (mln. rb)	1286,2	1365,9	1466,5
Bendrosios pajamos (mln. rb)	902,8	1036,6	1051,3
Bendrųjų pajamų lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje (%)	41,2	43,1	41,8
Darbo apmokėjimas (mln. rb)	406,7	428,0	445,1
Darbo apmokėjimo lyginamasis svoris bendrosiose pajamose (%)	45,0	41,3	42,3
Rentabilumas (%)	31,7	34,3	31,8
1 kolūkiečio darbo dienos apmokėjimas (be išmokėjimų iš materialinio skatinimo fondų, rb)	7,19	7,43	7,66

Kaupimui skiriamų bendrųjų pajamų apimtis
Lietuvos TSR kolūkiuose 1983—1985 metais
(mln. rb)

Rodikliai	1983	1984	1985
Atskaitymai nedalijamam fondui papildyti	237,4	325,7	307,5
Atskaitymai į rezervinį fondą	21,3	11,0	7,4
Atskaitymai ankstesnių metų nuostoliams padengti	1,7	1,1	0,3
Iš viso kaupimui skirta bendrųjų pajamų	260,4	337,8	315,2
Kaupimui skirtų bendrųjų pajamų dinamika (% 1977 metais — 100%)	133,6	173,3	161,7

Pagerėjo ir kolūkių kreditiniai santykiai. 1985 m. respublikos kolūkių įsiskolinimas kapitaliniams įdėjimams nors ir menkai, bet jau sumažėjo (1,6 mln. rb). Kreditai gamybinėms sąnaudoms padengti per dvejus metus (1984 ir 1985) sumažėjo 28,5 mln. rb, t. y. 7,3%.

Lietuvos TSR neliko nerentabilių kolūkių, todėl aktualūs tapo bendrųjų pajamų paskirstymo klausimai.

Kalbėdami apie kolūkių bendrųjų pajamų skirstymą, turėsime galvoje tik skirstomas bendrąsias pajamas, t. y. tą bendrųjų pajamų dalį, kurią kolūkis pats gali skirstyti. Atskaitymai į centralizuotus kolūkiečių socialinio aprūpinimo ir socialinio draudimo fondus bei kolūkių pajamų mokesčio apimtys tiesiogiai nepriklauso nuo kolūkiečių ir kolūkio vadovybės, nes yra nustatyta tvirta jų priklausomybė nuo tam tikrų ekonominių sąlygų bei proporcijų. Be to, šie mokesčiai išimami iš kolūkio gamybos reprodukcijos ir nedalyvauja nei jo kaupimo, nei vartojimo procesuose. Tad, nagrinėjant bendrųjų pajamų skirstymo proporcijas, juos reikia atimti iš kolūkio bendrųjų pajamų.

Bendrųjų pajamų skirstymą galime nagrinėti dviem pagrindiniais aspektais:

- 1) skirstymą į darbo apmokėjimą ir grynąsias pajamas;
- 2) skirstymą į kaupimo ir vartojimo fondus.

Kolūkinės gamybos ekonomikai svarbesnis yra antrasis aspektas, tačiau ir pirmojo negalima ignoruoti, nes jis tam tikromis sąlygomis (kai bendrosios pajamos mažos ir rentabilumas artimas nuliui) gerokai lemia kaupimo ir vartojimo fondų santykį bendrosiose pajamose.

Ekonominėje literatūroje daug diskutuojama apie kaupimo ir vartojimo fondų santykio optimalumo kriterijų, siūlomi įvairūs kriterijai ir net konkrečios tvirtai fiksuotos proporcijos.

Stai M. Liachovas (3) tvirtina, kad kolūkiuose kaupimo ir vartojimo fondų santykis turi būti kaip ir visos visuomenės mastu, ir kuo artimesnis bus atskiro kolūkio bendrųjų pajamų santykis nustatytam, tuo jis bus optimalesnis. Panašią nuomonę išreiškia A. Mikitenka (4) ir A. Tursunovas (7).

A. Ochapkinas ir N. Lapšinas mano, kad kaupimo ir vartojimo santykis bus optimalus, jei kaupimui skiriamų bendrųjų pajamų augimo tempai viršys vartojimui skiriamus bendrųjų pajamų augimo tempus (5).

Pirmoji iš pateiktų nuomonių šiuolaikinėmis sąlygomis nepriimtina, nes joje neatsižvelgiama į konkrečių kolūkių gamybos reprodukcijos sąlygas (dėl didžiulės ūkių ekonominio pajėgumo diferenciacijos). Dėl tvirtų vieningų proporcijų taikymo gali atsirasti ekonomiškai nepateisinama darbo apmokėjimo kolūkiuose diferenciacija, o kaip žinoma, ir pernelyg aukštas darbo apmokėjimo lygis neskatina dirbti efektyviai.

A. Ochapkinas ir N. Lapšinas pasiūlytas kriterijus gana neapibrėžtas — apima ir miniatiūrinį, ir daugkartį kaupimui skiriamų bendrųjų pajamų spartesnį augimą. N. Suchonosenka (6) patikslina, kad problema yra parinkti kaupimo greitesnio augimo laipsnį. Tačiau šie pasiūlymai yra vienusiapusiai, nes kaupimo procesas — ne savitiksliis, o tik priemonė gamybai plėsti ir jos efektyvumui didinti.

Nepakankami yra ir pasiūlymai optimalumo kriterijumi laikyti aukščiausių darbo našumo augimo tempų garantavimą, didžiausių gamybos augimo tempų pasiekimą ir pan. Juk gali būti taip, kad, sėkmingai gerinant vieną gamybos efektyvumo rodiklį, blogėja kiti, t. y. nepasiekiamas maksimalus bendras gamybos efektyvumo augimas.

Taigi tikslinga kaupimo ir vartojimo santykio optimalumo kriterijumi laikyti būtent maksimalaus bendro gamybos efektyvumo augimą. Tokio kriterijaus pranašumas akivaizdus, nes šiuolaikiniame kolūkinės ekonomikos vystymosi etape būtent gamybos efektyvumas iškyla į pirmą vietą, nes jau nebegalima dirbti senoviškai — didinti produkcijos gamybą bet kokiomis sąlygomis, su bet kokiomis sąnaudomis.

Priėmus šį kriterijų, kyla vieno rodiklio, kuriame atsispindėtų pagrindiniai rodikliai, išreiškiantys įvairius kolūkinės gamybos efektyvumo aspektus — žemės, gamybinių fondų ir darbo jėgos išteklių panaudojimo lygį, — problema. Ji gali būti išspręsta panaudojant autoriaus sudarytą integralinį efektyvumo rodiklį (2).

Kitas svarbus bendrųjų pajamų skirstymo aspektas — darbo apmokėjimo dalies bendrosiose pajamose nustatymas.

Visą nagrinėjamą laikotarpį kolūkių bendrosios pajamos turėjo būti skirstomos pagal galiojančias „Bendrųjų pajamų skirstymo LTSR kolūkiuose rekomendacijas“ (1), kurios buvo sudarytos ankstesnių metų (iki 1979) duomenų pagrindu. Todėl aišku, kad dėl smarkiai pablogėjusių ekonominių ūkininkavimo sąlygų šios rekomendacijos 1980—1982 m. praktiškai beveik negalėjo būti taikomos.

Atliktas minėtų rekomendacijų ir bendrųjų pajamų skirstymo realių proporcijų tyrimas parodė, kad 1981 ir 1982 m. tik apie 10—11% kolūkių bendrosios pajamos buvo paskirstytos pagal rekomendacijas ir dar maždaug 25% kolūkių 1981 ir 17% — 1982 m. rekomenduojamą darbo apmokėjimui skiriamų bendrųjų pajamų dalį viršijo iki 5 punktų (žr. 6 lentelę).

1983—1985 m. rekomenduotų proporcijų laikėsi jau 41—57% tirtų kolūkių. Tačiau vis dėlto maždaug pusė kolūkių jų nesilaikė, o 16—29% kolūkių gerokai šias rekomendacijas viršijo. Tai rodo kartu ir rekomendacijų netobulumą, ir tai, kad dar daug kolūkių perdėtą dėmesį skiria dažnai nepagrįstam darbo apmokėjimo didinimui.

Logiška būtų galvoti, kad juo daugiau kolūkiai gauna bendrųjų pajamų I dirbtai darbo dienai, tuo ir darbo apmokėjimas turi būti aukštesnis.

Siekiant patikrinti šią hipotezę, buvo atliktas koreliacinio ryšio tarp minėtų rodiklių tyrimas (žr. 7 lentelę).

6 lentelė

Bendrųjų pajamų, 1981—1985 metais faktiškai skirtų apmokėjimui tirtų rajonų kolūkiuose, palyginimas su rekomenduotu lygiu

Rodikliai	1981	1982	1983	1984	1985
Neviršija rekomenduoto lygio	15	13	54	75	72
Rekomenduotą lygį viršija nežymiai (iki 5 punktų)	33	23	39	35	33
Rekomenduotą lygį viršija žymiai (daugiau kaip 5 punktais)	57	69	38	21	26
Darbo apmokėjimas viršija bendrąsias pajamas (nerentabilūs kolūkiai)	28	28	—	—	—
Tirtų kolūkių skaičius	133	133	131	131	131

7 lentelė

Koreliacijos tarp bendrųjų pajamų 1 dirbtai darbo dienai ir 1 kolūkiečių darbo dienos apmokėjimo (su premijomis iš materialinio skatinimo fondų) koeficientai 1980—1984 metais

Rajonai	1980	1981	1982	1983	1984
Alytaus	0,258	0,349	0,286	0,641	0,621
Jonavos	0,445*	0,651	0,505*	0,689	0,875
Joniškio	0,861	0,874	0,848	0,943	0,857
Kauno	0,521*	0,753	0,714	0,435*	0,697
Kretingos	0,851	0,764	0,891	0,875	0,646
Rokiškio	0,359	0,558	0,581	0,730	0,369
Siaulių	0,778	0,681	0,745	0,713	0,896
Silalės	0,573	0,937	0,775	0,794	0,801
Trakų	0,599	0,777	0,866	0,843	0,681
Visų tirtų kolūkių	0,684	0,760	0,765	0,757	0,717

Pastaba. * pažymėti koreliacijos koeficientai, kuriuos patikrinus F-kriterijumi mo tikimybė pasirodė žemesnė už 0,95.

Bendras visų tirtų kolūkių visumai koreliacijos koeficientas rodo pakankamai glaudų ryšį tarp nagrinėjamų rodiklių (išskyrus 1980 m., kai tas ryšys buvo vidutinis). 1980—1982 m. ryšys stiprėjo, per kitus dvejus metus — šiek tiek susilpnėjo.

Atskiruose tirtuose rajonuose priklausomybės tarp bendrųjų pajamų (vienai dirbtai darbo dienai) ir kolūkiečių darbo apmokėjimo ryšys buvo labai nevienodas. Joniškio, Siaulių, Silalės rajonuose jis buvo stabilus, Kretingos rajone tik 1984 m. buvo vidutinis. Kituose rajonuose ryšys buvo gana nestabilus.

Tai rodo, kad kai kuriuose rajonuose bendrųjų pajamų skirstymo rekomendacijos praktiškai nenaudojamos, t. y. bendrosios pajamos skirstomos stichiškai arba pagal rajonų direktyvinųjų organų nurodymus, kuriais numatomi visiškai kiti šio skirstymo kriterijai. Pavyzdžiui, 1982 m. Alytaus rajono kolūkių bendrosios pajamos 1 darbo dienai svyravo nuo 2,38 rb iki 11,87 rb (variacijos užmojis — 9,49 rb), o 1 kolūkiečio darbo dienos apmokėjimas — nuo 5,78 iki 7,31 rb (variacijos užmojis — 1,53 rb). Variacijos koeficientai sudarė atitinkamai 0,3237 ir 0,0279, t. y. skyrėsi 11,6 karto. Matyt, ši padėtis susidarė dėl to, kad buvo sąmoningai stengiamasi palaikyti kolūkiuose kaip galima vienodesnę darbo apmokėjimą, neatsižvelgiant į didelius gaunamų bendrųjų pajamų skirtumus. 1983 ir 1984 m., pakilus bendram pajamingumo lygiui, Alytaus rajono kolūkiuose jau fiksuojamas vidutinis ryšys tarp tiriamų rodiklių, t. y. darbo apmo-

kėjimas pradėjo labiau diferencijuotis pagal pajamingumą. Šį teiginį iliustruoja ir tai, kad 1982 m. tik 2 iš 12 rentabilių rajono kolūkių (19,7%) skirstė pajamas pagal rekomendacijas, 1983 ir 1984 m.— jau atitinkamai 70,0% ir 65,0%.

Iš pateiktos medžiagos galime padaryti išvadą, kad galiojančios bendrųjų pajamų skirstymo rekomendacijos nėra tobulos. Be to, jos:

1. Nenurodo bendrųjų pajamų skirstymo proporcijų (bendrosioms pajamoms 1 darbo diena viršijant 18,5 rb lygį, kurį 1985 m. viršijo jau 40,5% visų tirtų kolūkių).

2. Nepataria, kaip formuoti darbo apmokėjimą esant nepakankamam kolūkio pajamingumui.

Norint išvengti šių trūkumų, reiktų pakeisti patį bendrųjų pajamų skirstymo rekomendacijų sudarymo principą. Galima būtų suskirstyti kolūkius į 4—5 grupes pagal bendrąsias pajamas, tenkančias 1 dirbtai darbo dienai, numatytį minimalų darbo dienos apmokėjimo lygį kiekvienai iš šių grupių ir jo augimo priklausomai nuo kolūkio pajamingumo lygio ir darbo našumo dinamikos skalę. Tokios rekomendacijos neturėtų būti neterminuotos, o peržiūrimos kas 3—5 m.

Manome, kad bendrųjų pajamų skirstymo į darbo apmokėjimą ir grynąsias pajamas, į kaupimo ir vartojimo fondus tobulinimas padėtų kelti Lietuvos TSR kolūkių gamybos efektyvumą ir tuo prisidėtų prie šalies Maisto programos vykdymo, tarybinei ekonomikai pereinant į intensyvaus vystymosi kelią.

L I T E R A T U R A

1. Bendrųjų pajamų skirstymo Lietuvos TSR kolūkiuose rekomendacijos // Darbo apmokėjimo Lietuvos TSR kolūkiuose rekomendacijos.— V.: Lietuvos TSR žemės ūkio ministerija.— 1983.— P. 43—46.
2. Rudys A. Integralinis efektyvumo rodiklis kolūkių bendrųjų pajamų paskirstymo ir kitoms kolūkinės ekonomikos problemoms tirti / Vilniaus valst. V. Kapsuko un-tas, 1987.— Dep. LIMTI 87.I.28, Nr. 1808-Li.
3. Ляхов М. С. К вопросу о соотношении между фондом оплаты труда и чистым доходом в колхозах // Научные труды / Курский государств. пед. ин-т.— 1976.— Т. 65(158).— С. 31—40.
4. Микитенко И. Производительность труда, накопление и потребление в колхозах // Экономика Советской Украины.— 1978.— № 10.— С. 34—41.
5. Охалкин А., Лапшин Н. Накопление и потребление в колхозах // Экономика сельского хозяйства.— 1975.— № 10.— С. 42—46.
6. Сухоносенко Н. Д. Проблемы выбора оптима между накоплением и потреблением в колхозах // Вопросы экономики развитого социализма.— Днепропетровск: ДГУ.— 1975.— С. 152—159.
7. Турсунов А. Формирование и распределение фонда потребления колхозов // Научные труды / Ташкентский ун-т нар. хоз-ва.— 1975.— Вып. 12.— С. 105—111.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Finansų ir kredito katedra

ВАЛОВОЙ ДОХОД КОЛХОЗОВ ЛИТОВСКОЙ ССР И НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ

А. Р У Д И С

Резюме

Ускоренное развитие колхозной экономики — необходимое условие выполнения Продовольственной программы. Ускорение должно быть следствием повышения общей эффективности колхозного производства, достигнутой путем совершенствования хозяйственного механизма.

Валовой доход колхозов — важный рычаг этого механизма. Лишь правильное его распределение может обеспечить поступательное развитие колхозного производства. Однако в конце десятой и начале одиннадцатой пятилетки валовой доход колхозов Литовской ССР был явно недостаточным для обеспечения не только расширенного, но и простого воспроизводства — оно в значительной мере осуществлялось за счет банковского кредита. В 1980 г. колхозы Литовской ССР на накопление направили лишь 15% валового дохода от уровня 1977 г.

В результате мер, принятых на майском (1982 г.) Пленуме ЦК КПСС, колхозы Литвы стали получать значительно больше валового дохода, достаточного для осуществления расширенного воспроизводства. С 1983 г. увеличились объемы валового дохода, направляемого на накопление, уменьшилась задолженность Госбанку.

Важным является определение критерия оптимальности распределения валового дохода на фонды накопления и потребления. В качестве этого критерия предлагается интегральный показатель эффективности.

Автор рекомендует следующее: разделить колхозы в зависимости от валового дохода на один отработанный день на 4—5 групп, установить минимальный уровень оплаты за отработанный день и шкалу ее роста в зависимости от роста доходности колхоза и производительности труда для каждой из групп. Рекомендации следует пересматривать через каждые 3—5 лет.